

УДК 631.1:330.322:330.15

О. П. Зоря,

д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, економічних досліджень і туризму,
Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5916-4689>

Д. Р. Мауер,

аспірантка, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9025-4538>

М. В. Бурмінова,

магістрантка, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2815-7946>

О. Д. Бондаренко,

аспірант, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-9625-5492>

А. О. Ткаченко,

аспірант, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-5895-7987>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.3.80

ДЕТЕРМІНАНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНО-ВИРОБНИЧУ ДИНАМІКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

O. Zoria,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance, Economic Research and Tourism, Poltava State Agrarian University

D. Mauer,

Postgraduate Student, Poltava State Agrarian University

M. Burminova,

Master's student, Poltava State Agrarian University

O. Bondarenko,

Postgraduate Student, Poltava State Agrarian University

A. Tkachenko,

Postgraduate Student, Poltava State Agrarian University

DETERMINANTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS AND THEIR IMPACT ON INVESTMENT AND PRODUCTION DYNAMICS OF THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті здійснено теоретико-методичне обґрунтування детермінант сталого розвитку сільських територій та визначено механізми і напрями їх впливу на інвестиційно-виробничу динаміку аграрної сфери на основі системного узгодження інституційних, фінансово-економічних, ресурсно-інфраструктурних і соціально-демографічних чинників та виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що формують траєкторії розвитку сільських територій. У роботі уточнено змістовні характеристики та структуру детермінант сталого розвитку сільських територій. Систематизовано чинники, що визначають інвестиційно-виробничу динаміку аграрної сфери та встановлено їх взаємозумовленість із параметрами розвитку сільських територій. Обґрунтовано логіко-структурну модель взаємозв'язку детермінант і результатів сталого розвитку сільських територій із виокремленням ключових каналів впливу. Розкрито систему взаємодії чинників сталого розвитку сільських територій та інвестиційно-виробничої динаміки аграрної сфери. Визначено елементи системи, через які доцільно здійснювати управлінський вплив на сталий розвиток сільських територій.

The article provides a theoretical and methodological justification of the determinants of sustainable development of rural areas and identifies the mechanisms and directions of their influence on the investment and production dynamics of the agricultural sector based on the systematic coordination of institutional, financial and economic, resource and infrastructure and socio-demographic factors and the identification of cause-and-effect relationships that shape the development trajectories of rural areas. It is determined that the sustainable development of rural areas is formed as an integral effect of the interaction of institutional, infrastructure, social, economic and agro-ecological factors that mediate the parameters of the functioning of the agricultural sector. The work clarifies the substantive characteristics and structure of the determinants of sustainable development of rural areas. The factors that determine the investment and production dynamics of the agricultural sector are systematized and their interdependence with the parameters of the development of rural areas is established. The logical-structural model of the relationship between determinants and results of sustainable development of rural areas with the identification of key channels of influence is substantiated. The system of interaction of factors of sustainable development of rural areas and investment and production dynamics of the agricultural sector is revealed. The elements of the system through which it is expedient to exercise managerial influence on the sustainable development of rural areas are determined. The practical significance of the study lies in the need to implement a comprehensive policy and make managerial decisions focused on the synchronization of investment incentives, increasing the productivity of agricultural production and the development of human capital and social infrastructure. Strengthening innovative, production and resource potentials should be considered as a tool for forming positive feedback loops that transfer territorial development from a short-term support regime to a self-sustaining growth regime, increasing the competitiveness of the agricultural sector and the sustainability of rural development.

Ключові слова: сталий розвиток, сільські території, інвестиції, управління, ефективність, ресурси, потенціал, людський капітал, соціальний розвиток, інноваційна активність, аграрні підприємства, інституційні детермінанти, ESG-принципи, аграрна сфера.

Keywords: sustainable development, rural areas, investments, management, efficiency, resources, potential, human capital, social development, innovative activity, agricultural enterprises, institutional determinants, ESG principles, agricultural sector.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сталий розвиток сільських територій у сучасних умовах набуває статусу однієї з ключових передумов відтворення соціально-економічного потенціалу країни та забезпечення продовольчої безпеки. Водночас сільські території функціонують у полі багатовекторних викликів: демографічного скорочення та міграційного відтоку, деградації інфраструктури й базових сервісів, обмеженого доступу до фінансування, зростання виробничих ризиків, посилення інституційної невизначеності та екологічних обмежень. У таких обставинах стійкість розвитку територій дедалі більше залежить не лише від природно-ресурсної бази, а й від якості інституційного середовища, ефективності фінансових механізмів, здатності залучати інвестиції та підтримувати виробничу активність аграрної сфери.

Практика засвідчує, що інвестиційно-виробнича динаміка аграрного сектору є одним із головних каналів трансформації територіального потенціалу в реальні результати розвитку: зайнятості, доходи домогосподарств, наповнення місцевих бюджетів, відновлення інфраструктури, розвиток підприємництва та підвищення

якості життя. Проте ця динаміка формується під впливом складної системи взаємопов'язаних чинників, де економічні стимули та ресурсні можливості тісно переплітаються з інституційними умовами, інвестиційним кліматом, соціальним капіталом і просторовою доступністю. Наявність таких багаторівневих зв'язків ускладнює відпрацювання дієвих управлінських рішень, оскільки точкові заходи часто не дають очікуваного ефекту без урахування системної взаємодії детермінант і зворотних впливів.

Наукова й прикладна актуальність дослідження зумовлена потребою перейти від фрагментарного переліку факторів до цілісного пояснювального підходу: визначити, які саме детермінанти є критичними для сталого розвитку сільських територій, якими є механізми їх впливу на інвестиційно-виробничу активність аграрної сфери та які результати можуть бути отримані за різних конфігурацій інституційних і фінансово-економічних умов. Це необхідно для обґрунтування пріоритетів регіональної політики, налаштування інструментів стимулювання інвестицій, узгодження інтересів стейкхолдерів і формування практичних рішень, спрямованих на посилення стійкості аграрного виробництва та соціально-економічної життєздатності сільських територій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методичні підходи до виявлення детермінант сталого розвитку сільських територій і пояснення їхнього впливу на інвестиційно-виробничу динаміку аграрної сфери широко представлені у сучасній науковій літературі. У працях вітчизняних дослідників розкрито, що траєкторія розвитку сільських територій формується під дією взаємопов'язаних економічних, соціальних, інфраструктурних, інституційних та екологічних чинників, які визначають якість життєвого середовища, здатність територій до відтворення ресурсної бази та їх конкурентні позиції у міжрегіональному просторі. Окремий науковий дискурс зосереджено на ролі інституційного середовища (спроможність місцевого самоврядування, регуляторні правила, інструменти державної та донорської підтримки, якість стратегічного планування, захист прав власності, рівень координації стейкхолдерів) у трансформації територіального потенціалу в інвестиційні стимули та у формуванні передбачуваності ризиків для аграрного бізнесу.

Водночас значну увагу приділено фінансово-економічним механізмам, через які детермінанти сталого розвитку "перекладаються" у реальні інвестиційні рішення та виробничі результати: доступності капіталу і вартості фінансування, кредитним обмеженням, податково-бюджетним стимулам, страховим і гарантійним інструментам, а також здатності підприємств і територій генерувати внутрішні ресурси розвитку. Підкреслюється, що інвестиційно-виробнича динаміка аграрної сфери є наслідком не окремих чинників, а їх системної взаємодії: інфраструктурна забезпеченість і людський капітал підвищують продуктивність і привабливість території для інвестора; екологічні обмеження та кліматичні ризики змінюють структуру витрат і пріоритети технологічного оновлення; інституційна спроможність визначає якість проєктного циклу та ефективність використання залучених ресурсів.

Суттєвим є й те, що у наукових публікаціях активно розвиваються підходи до систематизації чинників сталого розвитку, побудови логіко-структурних моделей причинно-наслідкових зв'язків, формування наборів індикаторів і критеріїв оцінювання результатів для сільських територій та аграрного виробництва. Значний внесок у формування цих наукових положень зробили: Байдала В. [1], Бардіна Т. [10], Безкровний О. [27], Блават А. [3], Бойківська Г. [2], Бондаренко Л. [3], Будніков О. [11], Булавка О.

[21], Васильчук І. [4], Вебер Б. [11], Волок А. [26], Гаврилюк В. [1], Гаркавий В. [5], Гончар С. [2], Гуменюк Я. [6], Гуроров О. [7], Давидюк М. [8], Демченко О. [9, 18], Зоря С. [10], Киризиук С. [12], Корженівська Н. [13], Лагодієнко О. [14], Лагодієнко В. [18], Лазарева О. [15], Лакас В. [16], Леус Д. [17], Лобунько А. [25], Мудрак Р. [18], Нагернюк Д. [19], Непочатенко О. [19], Орлова Н. [20], Патики Н. [21], Перевозова І. [22], Поленкова М. [22], Пристемський О. [30], Сіденко Ю. [20], Соколов А. [4], Тимошенко М. [23; 24], Ткачов З. [6], Третяк А. [25], Тульчинська С. [26], Тютюнник Ю. [27], Усюк Т. [28], Фаріон Л. [28], Хелемський В. [29], Чечоткін В. [30], Чорнобай Л. [13], Шевчук С. [27], Япринець Т. [27]. та інші. На основі узагальнення наукових публікацій зазначених авторів можна стверджувати, що проблематика сталого розвитку сільських територій опрацьована достатньо ґрунтовно й різнопланово, однак низка ключових аспектів і надалі залишається дискусійною та методично неповною. Передусім це стосується поглиблення розуміння системної взаємодії економічних, соціальних, інфраструктурних, інституційних і екологічних чинників та механізмів, через які вони трансформуються в інвестиційну мотивацію й інвестиційно-виробничу динаміку аграрної сфери. Відтак актуалізується потреба подальших досліджень, спрямованих на розвиток логіко-структурних моделей причинно-наслідкових зв'язків, уточнення індикаторної бази оцінювання та обґрунтування інструментів політики й управлінських рішень, здатних забезпечити відтворення територіального потенціалу та стійке зростання аграрного виробництва в умовах підвищеної невизначеності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування детермінант сталого розвитку сільських територій та визначення механізмів і напрямів їх впливу на інвестиційно-виробничу динаміку аграрної сфери на основі системного узгодження інституційних, фінансово-економічних, ресурсно-інфраструктурних і соціально-демографічних чинників, а також виявлення ключових причинно-наслідкових і зворотних зв'язків, що формують траєкторії розвитку сільських територій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання дослідження:

— уточнити змістовні характеристики та структуру детермінант сталого розвитку сільських територій у контексті сучасних соціаль-

но-економічних та інституційних трансформацій;

- систематизувати чинники, що визначають інвестиційно-виробничу динаміку аграрної сфери та встановити їх взаємозумовленість із параметрами розвитку сільських територій;

- обґрунтувати логіко-структурну модель взаємозв'язку детермінант і результатів сталого розвитку сільських територій із виокремленням ключових каналів впливу;

- розкрити систему взаємодії чинників сталого розвитку сільських територій та інвестиційно-виробничої динаміки аграрної сфери, окресливши зв'язки між ними;

- визначити елементи системи, через які доцільно здійснювати управлінський вплив на сталий розвиток сільських територій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нині проблематика сталого розвитку сільських територій є актуальною для багатьох секторів національної економіки, зокрема й для аграрного виробництва. Сільське господарство функціонує в тісній залежності від ресурсної бази території: якості та родючості ґрунтів, водозабезпечення, кліматичних умов, біорізноманіття та просторових, інфраструктурних і логістичних характеристик, що визначають доступ до ринків і можливості збуту продукції.

У контексті нашого дослідження зазначимо, що "сталий розвиток, як концепція, набуває дедалі більшої актуальності у світлі загострення проблем нерівності, бідності, екологічної деградації та соціальних конфліктів" [9, с. 99]. Більшість дослідників "під сталим розвитком розуміють послідовний процес, що забезпечує збалансоване вирішення соціально-економічних проблем, а також проблем, пов'язаних зі збереженням сприятливого навколишнього середовища і природних ресурсів для задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь" [8, с. 102]. У той же час, виходячи із предмету нашого дослідження, "сталий розвиток сільських територій як важлива складова економіки України передбачає забезпечення на тривалий термін збалансованого економічного зростання, покращення соціальних, культурних і екологічних параметрів їх діяльності" [13].

Результативність аграрної діяльності визначається не лише наявністю ресурсів, а й здатністю громади та суб'єктів господарювання раціонально управляти ними. Йдеться про якість управлінських рішень щодо землекористування, технологічного оновлення, організації виробництва, відтворення природного

потенціалу та розвитку людського капіталу. Вагомою складовою виступають трудові ресурси території: демографічна структура, рівень кваліфікації, міграційні процеси й доступність соціальних послуг, які безпосередньо впливають на кадрове забезпечення аграрної сфери. Окрім того, у проаналізованих дослідженнях наголошується, що "під економічною сталістю аграрного виробництва слід розуміти процес стабільного зростання випуску аграрної продукції — сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки" [18, с. 208].

Окрім того, дослідники справедливо зазначають, що "розвиток сільської економіки вимагає удосконалення політики розвитку сільських територій, цілі якої мають бути акцентовані на підвищенні конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад, їх інвестиційної привабливості, поліпшенні природного середовища, покращенні якості життя сільського населення та сприянні диверсифікації економічної діяльності" [19].

Відповідно до цього, на нашу думку, сталий розвиток сільських територій слід розглядати як необхідну передумову збереження та поступального розвитку аграрного виробництва. Він створює умови для довгострокової продуктивності (через підтримання екологічної рівноваги та відтворення ресурсів), для економічної життєздатності (через підвищення ефективності, диверсифікацію діяльності та зростання інвестиційної привабливості) і для соціальної стабільності (через зайнятість, якість життя та соціальне забезпечення громад). Саме поєднання цих складових дозволяє сільським територіям підвищувати стійкість до зовнішніх шоків, зберігати конкурентоспроможність і формувати базу для інноваційного оновлення виробництва. У наших попередніх дослідженнях ми визначили, що "динамічність і стійкість розвитку сільських територій залежать не лише від зовнішнього середовища, а й від досягнення балансу їх економічного, соціального та екологічного складників, який забезпечується завдяки дотриманню принципів комплексності, узгодженості, збалансованості та гармонійності" [10, с. 125].

Таким чином, сталий розвиток сільських територій доцільно розглядати як складну соціально-економічну систему, у якій результати розвитку формуються під впливом взаємопов'язаних детермінант економічного, технологічного, ресурсного, соціального та інституційного характеру. Для узагальнення цих взаємозв'язків і пояснення логіки переходу від вихідних умов до кінцевих суспільно значущих

Рис. 1. Логіко-структурна модель детермінант і результатів сталого розвитку сільських територій

Джерело: сформовано авторами на основі [1—30].

ефектів доцільно використати логіко-структурну модель, що дозволяє інтегрувати різні чинники в єдину аналітичну конструкцію (рис. 1).

Запропонована модель визначає, що ядром досягнення сталого розвитку виступає стійкість соціально-економічних систем, яка формується на основі поєднання управлінських та ресурсно-виробничих передумов із можливостями технологічного оновлення. У цьому контексті аграрна сфера відіграє системоутворюючу роль, оскільки саме вона визначає специфіку зайнятості, структуру доходів, інвестиційні стимули, попит на інфраструктуру та загальну траєкторію економічної динаміки на сільських територіях. Водночас модель підкреслює, що ефективне управління аграрною сферою та наявність виробничої інфраструктури є базовими умовами, без яких неможливо забезпечити підвищення продуктивності та стійкості господарських процесів у довгостроковій перспективі.

Слід наголосити, що на нашу думку, суттєвим елементом логіки моделі є ресурсний та еколого-кліматичний вимір. Раціональне використання ресурсів у поєднанні з наявним природно-кліматичним потенціалом визначає межі виробничої ефективності та екологічної зба-

лансованості, а отже — можливість відтворення ресурсної бази та мінімізації деградаційних процесів. У моделі це відображено як передумова не лише зростання ефективності аграрного виробництва, але й стабільності соціально-економічної системи, що набуває особливого значення в умовах сучасних кліматичних ризиків, зростання вартості ресурсів і посилення екологічних вимог.

Технологічний компонент представлено через доступність і використання сучасних технологій, що виступає ключовим каналом підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. Технологічне оновлення впливає на зниження ресурсомісткості, підвищення якості продукції, оптимізацію виробничих процесів і, зрештою, на формування більш стійкої моделі господарювання. Важливо, що в межах запропонованої моделі технології не трактуються як самодостатня мета: вони розглядаються як інструмент досягнення стійкості соціально-економічних систем та переходу до якісно вищих результатів розвитку.

Соціальний блок детермінант відображає залежність сталого розвитку від стану соціальної інфраструктури та людського капіталу, а також від здатності території забезпечувати

Рис. 2. Система взаємодії чинників сталого розвитку сільських територій та інвестиційно-виробничої динаміки аграрної сфери

Джерело: побудовано авторами на основі [1—30].

соціально-демографічний баланс і підвищення якості життя населення. Логіка моделі підкреслює, що розвиток сільських територій не зводиться до зростання валових виробничих показників: довгострокова стійкість досягається лише тоді, коли економічна динаміка трансформується у відчутні соціальні результати — підвищення добробуту, доступності послуг, якості середовища проживання та можливостей для розвитку людського капіталу. Саме тому розвинена інфраструктура, зокрема соціальна, та зростання якісного людського капіталу виступають одночасно і результатом, і важливою умовою подальшого розвитку.

Окрім того, розроблена нами модель акцентує увагу на ролі сприятливого екологічного середовища та стабільного соціально-політичного контексту як зовнішніх рамкових умов. Вони знижують невизначеність, стимулюють інвестиційну активність, полегшують довгострокове планування та підтримують відтворення ресурсів і людського потенціалу. У поєднанні з поступальним розвитком економіки ці умови забезпечують переходи від стійкості соціально-економічних систем до ширшого результату — сталого розвитку національного господарства, який у моделі розглядається як макrorівнева надбудова над процесами, що відбуваються в аграрній сфері та на сільських територіях.

Завершальним елементом є організаційно-економічний механізм сталого розвитку сільських територій, який акумулює управлінські, інституційні та економічні інструменти реалізації визначених взаємозв'язків. У моделі він виконує роль інтегратора: забезпечує узгодження цілей і ресурсів, координацію між секторами та рівнями управління, стимулювання технологічних змін, розвиток інфраструктури, а також підтримку соціальних стандартів. Таким чином, запропонована модель концептуалізує сталий розвиток сільських територій як результат взаємодії детермінант, що формують стійкість соціально-економічних систем, і механізмів, які переводять потенціал території у стале економічне зростання та поліпшення якості життя населення.

Для конкретизації механізмів досягнення сталості на рівні сільських територій доцільно перейти від загальної логіко-структурної моделі детермінант і результатів до відображення реальних причинно-наслідкових контурів у межах аграрної сфери (рис. 2). Такий підхід дає змогу не лише зафіксувати перелік чинників, а й показати характер їх взаємодії, взаємообумовленості та відтворюваності ефектів у часі, тобто описати стійкість системи через наявність прямих і зворотних зв'язків між інвестиційними імпульсами, виробничими змінами та

соціально-економічними результатами розвитку сільських територій.

Запропонована схема показує, що сталий розвиток сільських територій формується під впливом груп чинників різної природи: інституційних, інфраструктурних, соціальних, економічних та агроекологічних. Сукупно вони визначають "якість середовища" функціонування аграрної сфери та можливості перетворення ресурсів у результат. У цьому контексті аграрна сфера виступає системоутворюючою ланкою, через яку зовнішні умови транслуються у виробничі та інвестиційні рішення, а також у параметри життєздатності територій.

Ключовою особливістю моделі є поєднання двох взаємопов'язаних траєкторій розвитку. З одного боку, відображено зв'язок розвитку аграрного виробництва, підвищенням його ефективності та формуванням передумов для покращення якості життя населення. Ця траєкторія опирається на зміну продуктивності, ресурсної віддачі та організаційно-технологічних характеристик виробництва, що в підсумку проявляється у зростанні доходів, підвищенні зайнятості, розширенні можливостей місцевих бюджетів і посиленні економічної основи територій.

З іншого боку, схема підкреслює інвестиційний контур, у межах якого зростання обсягів інвестицій в аграрне виробництво та стимулювання підприємницької активності формують умови для модернізації, технологічного оновлення та диверсифікації економічної бази сільських територій. Інвестиції не лише збільшують виробничі можливості, а й здатні підвищувати адаптивність аграрних підприємств до ринкових, кліматичних і логістичних коливань, що критично важливо для довгострокової стійкості територіальних систем. Окрім того, дослідники даної проблематики зазначають, що "механізм залучення інвестицій у сталий розвиток має множину фінансових інструментів, які базуються на традиційних джерелах фінансування і тяжіють до удосконалення новими інструментами" [6].

Результативний блок моделі репрезентує економічне зростання та соціальний розвиток сільських територій як інтегральний ефект взаємодії виробничої й інвестиційної динаміки. Цей ефект матеріалізується через дві взаємопідсилювальні складові — розвиток соціальної інфраструктури та нарощування людського капіталу. Соціальна інфраструктура (освіта, медицина, транспортна й комунальна доступність) зменшує транзакційні бар'єри та підвищує привабливість проживання й веден-

ня бізнесу, тоді як людський капітал визначає якість трудових ресурсів, здатність до інноваційного сприйняття та управлінської модернізації в аграрному секторі.

Окрім того, запропонована схема концептуалізує потенціали як базу відтворення розвитку: інноваційний, виробничий і ресурсний. Їх взаємозв'язок із соціальною інфраструктурою та людським капіталом формує зворотні зв'язки, завдяки яким система не вичерпує ефект одноразового зростання, а переходить у режим самопідтримуваного розвитку. Зокрема, інноваційний потенціал забезпечує технологічні та організаційні зміни, виробничий — масштабування й підвищення ефективності, ресурсний — стійкість до обмежень і ризиків. У сукупності ці контури створюють механізм, у якому економічні результати підсилюють інвестиційні можливості та соціальні параметри територій, а покращення соціальної сфери й людського капіталу, у свою чергу, підвищує спроможність аграрних підприємств до продуктивної та інноваційної діяльності.

Отже, запропонована модель демонструє, що сталий розвиток сільських територій не зводиться до ізолюваного впливу окремих факторів, а є результатом системної взаємодії середовища, інвестиційних рішень і виробничих трансформацій в аграрній сфері. Саме наявність прямих і зворотних зв'язків між цими елементами визначає довгострокову стійкість, інклюзивність соціально-економічних ефектів та можливість переходу від ситуативного зростання до структурно закріпленого розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Узагальнення отриманих результатів дає підстави стверджувати, що сталий розвиток сільських територій формується як інтегральний ефект взаємодії інституційних, інфраструктурних, соціальних, економічних та агро-екологічних чинників, які опосередковують параметри функціонування аграрної сфери. Визначальним є те, що ці чинники не діють ізолювано: вони транслуються у виробничі й інвестиційні рішення суб'єктів господарювання та формують сукупний контур "умови — інвестиційно-виробнича динаміка — соціально-економічні результати", у межах якого аграрне виробництво виступає системоутворювальною ланкою територіального розвитку.

Ключовими траєкторіями, через які реалізується стійкість розвитку, є, з одного боку, підвищення ефективності й результативності

аграрного виробництва, а з іншого — нарощування інвестицій та підприємницької активності як механізму модернізації й технологічного оновлення. Їх взаємопідсилення забезпечує економічне зростання та соціальний розвиток сільських територій, що проявляється в розбудові соціальної інфраструктури та відтворенні людського капіталу. Саме ці результати одночасно є і "виходами" системи, і факторами її подальшої динаміки, оскільки покращення умов проживання та якості трудового потенціалу підвищує спроможність територій і підприємств до інновацій та адаптації.

Практичне значення результатів дослідження полягає в необхідності проведення комплексної політики та прийняття управлінських рішень, орієнтованих на синхронізацію інвестиційних стимулів, підвищення продуктивності аграрного виробництва і розвиток людського капіталу та соціальної інфраструктури. Посилення інноваційного, виробничого й ресурсного потенціалів має розглядатися як інструмент формування позитивних зворотних зв'язків, що переводять територіальний розвиток із режиму короткострокової підтримки в режим самопідтримуваного зростання, підвищуючи конкурентоспроможність аграрної сфери та сталість розвитку сільських територій у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Байдала В., Гаврилюк В. Сталий розвиток сільських територій крізь призму стратегічних пріоритетів малих форм господарювання. Економіка та суспільство. 2025. № 78. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6601/6540> (дата звернення: 15.01.2026).
2. Бойківська Г., Гончар С. Дослідження проблем забезпечення сталого розвитку сільських територій. Наукові інновації та передові технології. 2024. № 9 (37). С. 147—157.
3. Бондаренко А., Блават А. Акценти інвестування у сталий розвиток на принципах ESG в умовах воєнного стану в Україні. Економіка та суспільство. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3417/3345> (дата звернення: 15.01.2026).
4. Васильчук І.П., Соколов А.О. Інвестиції бізнесу у сталий розвиток: кращі практики вітчизняних компаній. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 1. С. 46—52.
5. Гаркавий В. Теоретичні основи розробки стратегії сталого розвитку сільського господарства. International Science Journal of Management, Economics & Finance. 2023. № 2 (4). С. 56—64.
6. Гуменюк Я., Ткачов З. Інвестиції у сталий розвиток: світова практика та перспективи для України. Економіка та суспільство. 2024. № 67. С. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4750/4691> (дата звернення: 15.01.2026).
7. Гуторов О.І. Основні напрями та інструменти сталого соціально-економічного розвитку сільських територій. Журнал з менеджменту, економіки та технологій. 2025. № 2. С. 3—15.
8. Давидюк М.В. Систематизація підходів у дослідженні понятійно-категоріального апарату сталого розвитку сільських територій. Журнал стратегічних економічних досліджень. 2024. № (2). С. 93—113.
9. Демченко О.В. Фундаментальні засади сталого розвитку як базису формування людського капіталу сільських територій. Економічний простір. 2024. № 193. С. 94—101.
10. Зоря О.П., Бардіна Т.О., Зоря С.П. Теоретико-методологічні основи формування концепції інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільських територій. Причорноморські економічні студії. 2021. Вип. 63. С. 124—130.
11. Зоря О.П., Будніков О.А., Вебер Б.С. Розроблення методичних підходів до оцінки сталого розвитку сільських територій з аграрною спеціалізацією для формування їх інвестиційного потенціалу. Цифрова економіка та економічна безпека, 2025. Вип. 2 (17). С. 400—405.
12. Киричук С.В. Методичні підходи та прикладні оцінки інклюзивного сільського розвитку. Економіка АПК. 2020. № 6. С. 113—121.
13. Корженівська Н., Чорнобай Л. Соціально-економічні проблеми сталого розвитку сільських територій. Економіка та суспільство. 2024. № 69. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5111/5057> (дата звернення: 15.01.2026).
14. Лагодієнко О.В. Сталий розвиток агропромислових підприємств України через ESG стратегії. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 17. С. 67—72.
15. Лазарева О.В. Оцінка сталого розвитку сільських територій. Сталий розвиток економіки. 2019. № 1 (42). С. 178—185.
16. Лакас В.В. Сталий розвиток в сучасних умовах: сутнісно-змістовна характеристика та теоретико-методологічні засади. Агросвіт. 2024. № 16. С. 184—190.
17. Леус Д.В. Врахування ESG-критеріїв при здійсненні портфельного інвестування у сталий

розвиток. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 2. С. 72—75.

18. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Демченко О.В. Проблеми реалізації концепції сталого розвитку в аграрному секторі економіки України. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7. № 3. С. 204—213.

19. Нагернюк Д.В., Непочатенко О.О. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/440/422> (дата звернення: 15.01.2026).

20. Орлова Н., Сіденко Ю. Виклики сталого розвитку аграрного сектору України: стратегічні пріоритети уряду. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2024. № (8). С. 91—97.

21. Патика Н.І., Булавка О.Г. Стратегічні орієнтири та пріоритетні напрями сталого розвитку сільських громад і територій в Україні в умовах децентралізації влади. Економіка АПК. 2021. № 8. С. 91—102.

22. Перезовова І.В., Поленкова М.В. Сталий розвиток сільських територій: сучасний стан проблеми. Причорноморські економічні студії. 2020. № 59-1. С. 66—75.

23. Тимошенко М. Науково-методичні аспекти оцінювання сталого розвитку сільських територій і громад. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2024. № 2. С. 44—51.

24. Тимошенко М.М. Економічні стратегії сталого розвитку сільських територій. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 16. С. 31—34.

25. Третяк А.М., Лобунько А.В. Фактори впливу на сталий розвиток земельних ресурсів сільських територій: концептуальні засади, класифікація. Ефективна економіка. 2025. № 9. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/7537/7663> (дата звернення: 29.09.2025).

26. Тульчинська С., Волок А. Роль імпакт-інвестування у забезпеченні сталого розвитку. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2023. № 4 (36). С. 238—248.

27. Тютюнник Ю.М., Зоря О.П., Шевчук С.М., Безкровний О.В., Япринець Т.С. Реалізація цілей сталого розвитку в сфері сільського зеленого туризму: наукові, економічні, соціальні та екологічні аспекти. Актуальні проблеми сталого розвитку. 2025. № 2 (7). С. 100—106.

28. Усюк Т.В., Фаріон Л.В. Методичні підходи до оцінки ефективності розвитку сільських територій за умов сталості. Економіка АПК. 2018. № 2. С. 64—70.

29. Хелемський В.Ю. Фінансові детермінанти капітальних інвестицій сталого розвитку України. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка". 2023. № 31 (59). С. 70—77.

30. Чечоткін В.В., Пристемський О.С. Інвестиційна політика та державна підтримка як запорука сталого розвитку аграрного сектору економіки України. Modern economics. 2020. № 20. С. 291—295.

References:

1. Baidala, V., Havryliuk, V. (2025), "Sustainable development of rural areas through the prism of strategic priorities of small forms of management", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 78, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6601/6540> (Accessed 15 January 2026).

2. Boikivska, H. and Honchar, S. (2024), "Research on the problems of ensuring sustainable development of rural areas", *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, vol. 9 (37), pp. 147—157.

3. Bondarenko, L. and Blavt, A. (2024), "Accents of investing in sustainable development on ESG principles under martial law in Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 59, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3417/3345> (Accessed 15 January 2026).

4. Vasylichuk, I.P. and Sokolov, A.O. (2021), "Business investments in sustainable development: best practices of domestic companies", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 46—52.

5. Harkavyi, V. (2023), "Theoretical foundations for developing a strategy for sustainable development of agriculture", *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, vol. 2 (4), pp. 56—64.

6. Humeniuk, Ya. and Tkachov, Z. (2024), "Investments in sustainable development: world practice and prospects for Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 67, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4750/4691> (Accessed 15 January 2026).

7. Gutorov, O.I. (2025), "Main directions and tools for sustainable socio-economic development of rural areas", *Zhurnal z menedzhmentu, ekonomiky ta tekhnologii*, vol. 2, pp. 3—15.

8. Davydiuk, M.V. (2024), "Systematization of approaches in the study of the conceptual and categorical apparatus of sustainable development of rural areas", *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 2, pp. 93—113.

9. Demchenko, O.V. (2024), "Fundamental principles of sustainable development as a basis for

the formation of human capital in rural areas", *Ekonomichnyi prostir*, vol. 193, pp. 94—101.

10. Zoria, O.P., Bardina, T.O. and Zoria, S.P. (2021), "Theoretical and methodological foundations for forming the concept of investment support for sustainable development of rural areas", *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 63, pp. 124—130.

11. Zoria, O.P., Budnikov, O.A. and Veber, B.S. (2025), "Development of methodological approaches to assessing the sustainable development of rural areas with agricultural specialization for the formation of their investment potential", *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, No. 2 (17), pp. 400—405.

12. Kyrzyiuk, S.V. (2020), "Methodological approaches and applied assessments of inclusive rural development", *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 113—121.

13. Korzhenivska, N. and Chornobai, L. (2024), "Socio-economic problems of sustainable development of rural areas", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 69, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5111/5057> (Accessed 15 January 2026).

14. Lahodiienko, O.V. (2024), "Sustainable development of Ukrainian agro-industrial enterprises through ESG strategies", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 17, pp. 67—72.

15. Lazareva, O.V. (2019), "Assessment of sustainable development of rural areas", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 1 (42), pp. 178—185.

16. Lakas, V.V. (2024), "Sustainable development in modern conditions: essential and substantive characteristics and theoretical and methodological foundations", *Ahrosvit*, vol. 16, pp. 184—190.

17. Leus, D.V. (2014), "Consideration of ESG criteria when making portfolio investments in sustainable development", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 2, pp. 72—75.

18. Mudrak, R.P., Lahodiienko, V.V. and Demchenko O.V. (2022), "Problems of implementing the concept of sustainable development in the agricultural sector of the economy of Ukraine", *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, vol. 7 (No. 3), pp. 204—213.

19. Naherniuk, D.V. and Nepochatenko, O.O. (2021), "Problems and prospects for the development of rural areas in Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 27, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-37> (Accessed 15 January 2026).

20. Orlova, N. and Sidenko, Yu. (2024), "Challenges of sustainable development of the agricultural sector of Ukraine: strategic priorities

of the government", *Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalenia*, vol. 8, pp. 91—97.

21. Patyka, N.I. and Bulavka, O.H. (2021), "Strategic guidelines and priority directions of sustainable development of rural communities and territories in Ukraine under the conditions of decentralization of power", *Ekonomika APK*, vol. 8, pp. 91—102.

22. Perevozova, I.V. and Polenkova, M.V. (2020), "Sustainable development of rural areas: current state of the problem", *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 59-1, pp. 66—75.

23. Tymoshenko, M.M. (2024), "Scientific and methodological aspects of assessing the sustainable development of rural areas and communities", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 44—51.

24. Tymoshenko, M. (2024), "Economic strategies for sustainable development of rural areas", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 16, pp. 31—34.

25. Tretiak, A.M. and Lobunko, A.V. (2025), "Factors influencing the sustainable development of land resources in rural areas: conceptual principles, classification", *Efektivna ekonomika*, vol. 9, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/7537/7663> (Accessed 15 January 2026).

26. Tulchynska, S. and Volo, A. (2023), "The role of impact investing in ensuring sustainable development", *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 4 (36), pp. 238—248.

27. Tiutiunyk, Yu.M., Zoria, O.P., Shevchuk, S.M., Bezkrivnyi, O.V. and Yaprnets, T.S. (2025), "Implementation of sustainable development goals in the field of rural green tourism: scientific, economic, social and environmental aspects", *Aktualni problemy staloho rozvytku*, vol. 2 (7), pp. 100—106.

28. Usiuk, T.V. and Farion, L.V. (2018), "Methodical approaches to assessing the effectiveness of rural development under sustainability conditions", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 64—70.

29. Khelemskyi, V.U. (2023), "Financial determinants of capital investments for sustainable development of Ukraine", *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Serii "Ekonomika"*, vol. 31 (59), pp. 70—77.

30. Chehotkin, V.V. and Prystemskyi, O.S. (2020), "Investment policy and state support as a guarantee of sustainable development of the agricultural sector of the economy of Ukraine", *Modern economics*, vol. 20, pp. 291—295.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2026 р.